

Nederlands
7de leerjaar HO
VII-Ned

BRUSSEL

D/2025/13.758/007

Versie januari 2025

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen of over structuuronderdelen heen. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhoud die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhoud. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, en flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren.

Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrenge biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is

bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft o.a. de beginsituatie en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen o.a. inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw en aandachtspunten aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan. Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een wenk 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting is vereist om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben. De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen zijn gerelateerd aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen, doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen.

2 Situering

2.1 Beginsituatie

Leerlingen kunnen instromen vanuit verschillende studiedomeinen en studierichtingen van de derde graad A-finaliteit. Dit leerplan sluit aan bij en bouwt verder op het basisleerplan Nederlands van de derde graad A-finaliteit (III-Ned-a).

2.2 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op minimumdoelen van de basisvorming. Het is gericht op 6 lesuren en is bestemd voor de studierichting Voorbereidend jaar op hoger onderwijs na structuuronderdeel met arbeidsmarktfinaliteit (onderwijskwalificatie 3), verder 7de leerjaar HO genoemd. De duurtijd van die studierichting bedraagt twee semesters.

Het geheel van de vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Nederlands en het vormingsconcept

Het leerplan Nederlands is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In dit leerplan ligt de nadruk op talige vorming, maar ook culturele en sociale vorming hebben een belangrijke plaats. De wegwijzers verbeelding, gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid maken er inherent deel van uit.

Talige vorming

Vorming in talen versterkt leerlingen in de kennis en het gebruik van de eigen taal en van andere talen. Ze leert leerlingen van taal genieten in zijn vele vormen. Leerlingen worden communicatief vaardiger en leren kritisch informatie te verwerven en verwerken. Ze leren ook creatief om te gaan met taal. Taalonderwijs verrijkt de interculturele vorming van een leerling. Taal is nodig om greep te krijgen op de eigen omgeving en biedt ook kansen om de meertalige en veelzijdige wereld om ons heen te verbeelden en op een gastvrije wijze te ontsluiten. De leerlingen tonen een blijvende verwondering voor het fascinerende van taal en staan open en respectvol tegenover elke vorm van talige diversiteit in het Nederlands en tegenover elke vreemde taal. In het vak Nederlands ligt de focus daarnaast ook op abstract denken via taalbeschouwing en literatuur.

Sociale vorming

Het ontwikkelen van communicatieve en relationele aspecten van vorming is van groot belang. De leerlingen leren op een gepaste en respectvolle manier talig om te gaan met gesprekspartners. Ze zijn er zich van bewust dat boodschappen op verschillende manieren kunnen worden geïnterpreteerd en dus ook een verschillende impact kunnen hebben.

Culturele vorming

Er bestaat een voor de hand liggende band tussen talen en culturele vorming. Die band biedt leerlingen de mogelijkheid om cultuur en kunst via de taal te verkennen en te begrijpen. Cultuur heeft zowel een eigentijdse als een historische dimensie. Leerlingen leren de wereld kennen in zijn veelkleurige culturele diversiteit. Met die verschillende culturen zijn verschillende talen, taaluitingen en taalvariëteiten

verbonden. Via culturele vorming komen leerlingen in contact met het artistieke en krijgen ze oog voor de esthetische component van cultuur.

Verbeelding

Om zich te kunnen inleven in literatuur is het van belang dat leerlingen verbeeldend denken en handelen.

Gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid

Elke leerling heeft zijn plaats in de klas, op school en in de samenleving. Er is aandacht voor de eigen (thuis)taal en cultuur en die van de ander. Inzicht verwerven in taalvariatie draagt bij tot respectvol omgaan met die ander. De leerlingen staan open voor de meertalige wereld rondom hen en zien meertaligheid als een verrijking. Taal bouwt bruggen tussen mensen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Functioneel en zelfzeker communiceren in respectvolle interactie

Groeien in taalcompetentie omvat groeien in communiceren. Leerlingen kunnen en durven zich steeds beter, passender en doelgerichter uitdrukken in het Nederlands.

Door je taalgebruik hoor je bij een groep. Taal heeft een emancipatorische functie: naarmate je taalgebruik rijker en gevarieerder wordt, krijg je toegang tot steeds meer groepen in de samenleving. Tegelijk kan je taal ook gebruiken om je eigen identiteit uit te drukken.

Van taal genieten, de beeldende kracht van taal en literatuur beleven

Leerlingen plezier laten beleven aan taal kan in veel verschillende contexten. Ze leren via taal van cultuur genieten.

Leerlingen maken kennis met beeld en literatuur om hun eigen emotioneel leven te verrijken, het eigen 'ik' te ontplooiën, te positioneren, te duiden en te relativiseren of om andere perspectieven te ontdekken. Verhalen brengen leerlingen in contact met andere identiteiten en nodigen leerlingen uit om zich te verplaatsen in de denk- en leefwereld van anderen, in hun emoties, in hun cultuur.

Door middel van taal structuur brengen in de eigen gedachten en ervaringen, en ze toetsen aan eigen en andermans mens- en wereldbeeld

Taal speelt een belangrijke rol bij de uitdrukking van wat in iedere persoon omgaat: ervaringen, beleving en interpretatie, wensen en verlangens. Die komen zowel verbaal als non-verbaal tot uiting. Leerlingen leren zichzelf beter kennen door hun gedachten en meningen uit te drukken en af te toetsen aan die van anderen. Diverse informatiebronnen en een brede communicatie helpen hen om hun gedachten, ervaringen en meningen te structureren.

Leerlingen leren zichzelf kennen en opkomen voor zichzelf: ze ontdekken en benutten hun sterktes en kwaliteiten om het beste uit zichzelf naar boven te halen. Iedereen heeft taal nodig om in de diverse culturele samenleving een eigen identiteit te ontwikkelen en andere culturele aspecten te begrijpen. De leerlingen ontdekken dat in de samenleving verschillende culturen samenkomen die verbonden zijn met diverse taaluitingen, taalvariëteiten en talen. Een positief talige grondhouding ten opzichte van die verschillen is belangrijk om duurzaam en respectvol met elkaar te kunnen samenleven. Leerlingen krijgen en tonen vertrouwen in de eigen taalcompetentie. Ze krijgen zicht op eigen en andere mens- en wereldbeelden.

Reflecteren op de eigen taal en op de taal van anderen

Reflecteren op de taal van jezelf en van anderen speelt een belangrijke rol bij identiteitsontwikkeling. Dat kan bij het verwoorden van ambities, eigen meningen en emoties, kritisch denken, taalplezier beleven, creatief omgaan met taal enz. Het gebruik van het gepaste taalregister en het inzetten van beleefdheidsconventies zijn belangrijk voor het aanknopen en onderhouden van sociale relaties.

Taal als systeem begrijpen en toepassen

‘Taal, taalgebruik en taalsysteem’ staat in een nauwe relatie met ‘communicatie en informatie’. Taalcompetentie gaat immers niet alleen over taalvaardigheid en over het toepassen van talige kennis, maar ook over het verwerven van kennis over taal en over het werken aan een talig bewustzijn. Die inzichten zullen de groei van die eigen taalvaardigheid ondersteunen en versterken.

3.3 Opbouw

Dit leerplan is opgebouwd uit deze componenten:

- communicatie en informatie;
- literatuur;
- identiteit in diversiteit;
- taal, taalgebruik en taalsysteem.

Het is belangrijk om de samenhang tussen de componenten te bewaken: ze zijn te onderscheiden, maar niet te scheiden. Bovendien spelen ze vaak tegelijkertijd en werken ze ook op elkaar in.

3.4 Beginsituatie

Het leerplan bouwt verder op het leerplan voor de derde graad A-finaliteit (III-Ned-a). Bij gelijkaardige leerplandoelen verhoogt de moeilijkheidsgraad voor tekstkenmerken, minimumvereisten en taalbeschouwelijke termen. Waar relevant wordt bij de leerplandoelen verwezen naar de leerplandoelen Nederlands van de derde graad A-finaliteit.

Meer gedetailleerde informatie over de samenhang met de derde graad vind je op de leerplanpagina bij de [basisinformatie](#).

3.5 Aandachtspunten

Een positief talige grondhouding

Een belangrijk aspect van taalcompetentie in relatie tot identiteit is het ontwikkelen van een positieve talige grondhouding. Dat laat leerlingen toe om zelfvertrouwen rond de eigen taalcompetentie te ontwikkelen, spreek- en schrijfdurf te ontwikkelen, respectvol te communiceren en te discussiëren met anderen, het Nederlands te ontdekken, ermee te experimenteren en er creatief mee om te gaan. Bovendien maakt het hen nieuwsgierig naar taalverschijnselen en motiveert het hen om hun taalcompetentie verder te ontwikkelen, in die mate dat hun talige kennis, vaardigheden en attitudes hen ondersteunen om beter te leven, te leren en zichzelf te ontplooien in onze complexe en meertalige samenleving. Het stimuleren van een positieve talige grondhouding beschouwen we dan ook als een van de kerntaken van de leraar Nederlands.

Taal over alle vakken heen

In het kader van een taalbeleid is het zinvol om bij verschillende leerplandoelen vakoverschrijdend te overleggen en samen te werken. Dat kan door bijvoorbeeld leerlingen te ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen, teksten uit andere vakken in te zetten en dezelfde stappenplannen en kijkwijzers te gebruiken.

Taalcompetenties om functioneel en doelgericht te communiceren

Leerlingen leren om vaardig te communiceren in uiteenlopende situaties en leren kritisch en efficiënt met informatie omgaan. Er gaat veel aandacht naar de ontwikkeling van communicatieve vaardigheden: luisteren, kijken, spreken, lezen, schrijven, interactie en de integratie ertussen met oog voor Standaardnederlands. Dat biedt de leerlingen meer kansen op succes in hogere studies en draagt bij aan de verdere algemene vorming, persoonlijke ontwikkeling; leerlingen worden sterker in contact en communicatie buiten de eigen omgeving.

De leerlingen maken digitaal en niet-digitaal kennis met een breed aanbod van tekstsoorten en teksttypes en met diverse informatiebronnen. Ze leren dat veel informatie niet of nauwelijks is gecontroleerd op correctheid of is beoordeeld op objectiviteit. De leerplandoelen Nederlands ondersteunen de leerlingen om effectieve en kritische informatieverwerkers en -verspreiders te worden.

De tabellen onder de pop-ups bij communicatie en informatie vermelden de kenmerken en minimumvereisten voor de teksten. Voor de receptieve vaardigheden vind je in de tabellen de minimaal verwachte moeilijkheidsgraad van de aangeboden teksten. Voor productie en interactie gaat het om minimumvereisten voor teksten die leerlingen produceren. Die tekstkenmerken en minimumvereisten vormen een leidraad bij de tekstkeuze en bij het opstellen van evaluatiecriteria.

Creatief met taal

Goed taalonderwijs spreekt de creativiteit van leerlingen aan en doet hen het plezier van taal ervaren. Je biedt zoveel mogelijk diverse teksten aan, zoveel mogelijk via een geïntegreerd aanbod, in verschillende componenten van het vak Nederlands. Via fictie is er aandacht voor het (inter)culturele, voor het esthetische en voor de kracht van verbeelding. Leerlingen leven zich in fictieve en ongekende werelden in. Allerlei maatschappelijke onderwerpen worden zo ook bespreekbaar gemaakt. Fictionele teksten laten de leerling toe om greep te krijgen op de werkelijkheid of bieden de mogelijkheid om eraan te ontsnappen.

Taalbeschouwing en woordenschatverwerving

Je kan specifiek aan de leerplandoelen taalbeschouwing werken. Leren over taal houdt reflectie in en gebeurt vanuit een doelbewuste communicatieve aanpak en strategie. Een systematische aanpak kan nodig zijn. Voor bepaalde delen van het taalsysteem kan echter een occasionele aanpak voldoende zijn. Ook strategieën, als deel van het taalsysteem, kan je geïntegreerd oefenen. Dat kan dus betekenen dat leerlingen nadenken over het taalsysteem dat ze hebben gebruikt bij een bepaalde communicatieve handeling of dat ze iets leren over hoe anderen in concrete situaties een opdracht hebben uitgevoerd. Aandacht voor taalzorg (zowel mondeling als schriftelijk) is belangrijk; er wordt rekening gehouden met de communicatieve situatie. Het inzicht in een taalsysteem ondersteunt leerlingen bij het verwerven van het Standaardnederlands en van andere talen. Je kan daarbij de thuistaal inzetten.

Je besteedt expliciet aandacht aan woordenschatverwerving en stimuleert een uitgebreide en diepgaande woordenschatkennis door de lat hoog te leggen via expliciete en doordachte instructie. Je kan bijvoorbeeld vertrekken vanuit rijke en relevante thema's en actieve werkvormen gebruiken die zowel brede als diepgaande woordenschatkennis bevorderen.

Strategieën inzetten

De strategieën krijgen bijzondere aandacht. Ze komen ook expliciet aan bod in Frans of Engels. Een goede beheersing van strategieën helpt de leerlingen om zowel in taalvakken als in niet-taalvakken efficiënt met tekst om te gaan.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Communicatie en informatie

Minimumdoelen basisvorming

LPD 1 De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze tekstkenmerken.

3de graad: III-Ned-a LPD 1

Duiding: De leerlingen gebruiken doelgericht strategieën om het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten te bepalen in functie van het begrijpen van teksten.

Duiding: Dit leerplandoel omvat naast luisteren en lezen ook kijken (beeldtaal).

Wenk: Je kiest voor een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (informatieve, persuasieve, prescriptieve, argumentatieve, opiniërende, narratieve teksten), fictie en non-fictie, zowel niet-digitaal als digitaal. Vaak valt een tekst onder verschillende tekstsoorten.

Je werkt met authentieke, rijke teksten zodat de opdrachten betekenisvol zijn voor de leerlingen. Teksten uit andere vakgebieden, ook uit domeinen in functie van verdere studies, bieden uiteraard ook mogelijkheden.

Je besteedt ook voldoende aandacht aan misleidende communicatie, bijvoorbeeld fake news, publireportage, phishing.

Wenk: Om het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten te bepalen in een tekst kan je verschillende luister- en leesstrategieën inzetten (LPD 11), afhankelijk van de leerlingen of leerlingengroep.

Extra: Je kan leerlingen vormen van gelaagdheid leren onderscheiden: ze kunnen intenties, opvattingen en waardeoordelen uit een tekst halen, zowel individueel als meer cultureel bepaalde ideeën.

Extra: Teksten met een hogere informatiedichtheid zijn interessant om te differentiëren. Je kan leerlingen uitdagen door teksten aan te bieden die net iets boven hun niveau zijn.

LPD 2 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze tekstkenmerken.

3de graad: III-Ned-a LPD 2

Duiding: De leerlingen gebruiken doelgericht strategieën om relevante informatie te selecteren.

Wenk: In de tweede en derde graad werken de leerlingen aan lees- en luistervaardigheid. De kenmerken van de aangeboden teksten in het zevende leerjaar HO zijn aangepast.

Wenk: Je kan de leerlingen uitnodigen om informatie kritisch te bekijken, zowel het kritisch bevragen van inhoud als bron. Het is belangrijk om de drie aspecten betrouwbaarheid, bruikbaarheid en correctheid in samenhang te laten onderzoeken. Je besteedt dan ook voldoende aandacht aan misleidende communicatie, bijvoorbeeld fake news, publiereportage, phishing. Met het communicatiemodel bekijk je het taalgebruik altijd in zijn totale, reële context.

Wenk: Je kan leerlingen bronnen laten vergelijken om hen te leren de informatie te benaderen vanuit meerdere perspectieven.

Extra: Je kan leerlingen vormen van gelaagdheid leren te onderscheiden: ze kunnen intenties, opvattingen en waardeoordelen uit een tekst halen, zowel individueel als meer cultureel bepaalde ideeën. Daarnaast leren de leerlingen bewust te reflecteren over de inhoud van teksten.

Extra: Je kan leerlingen relevante informatie uit verschillende bronnen op een gestructureerde manier laten samenbrengen. Je kan gerichte leeractiviteiten aanreiken om informatie te verwerken bijvoorbeeld in een schema, een tabel, een tekening, een mindmap, een storyboard, een infografiek. De leerlingen kunnen werken volgens een stappenplan: info selecteren, analyseren, relateren, concluderen, structureren.

LPD 3 De leerlingen vatten doelgericht een geschreven tekst (tekstkenmerken) schriftelijk samen (minimumvereisten samenvatting).

Wenk: Hoewel er verschillende vormen zijn om informatie uit een tekst kort weer te geven, schrijven de leerlingen in de loop van het jaar zeker een doorlopende tekst als samenvatting.

Wenk: Je kan met leerlingen eerst focussen op tussenstappen om dan tot een samenvatting te komen. Zo kunnen de leerlingen bijvoorbeeld de essentie van de tekst begrijpen door kernwoorden en kernzinnen te identificeren om die dan in hun tekst te gebruiken om zo tot een duidelijke tekststructuur te komen.

Wenk: Je kan de leerlingen helpen bij het zoeken naar een voor hen geschikte techniek (bv. via markeren of beelden, mindmap, schema, infografiek, tabel) om tot een samenvattende tekst te komen.

Extra: Je kan leerlingen een samenvatting laten schrijven waarin ze de informatie uit

twee of meer verschillende bronnen samenbrengen. Dat kan bijvoorbeeld interessant zijn in functie van de onderzoekscompetentie.

LPD 4 De leerlingen spreken en schrijven **doelgericht** (**minimumvereisten**).

3de graad: III-Ned-a LPD 3

Wenk: Je laat leerlingen spreken en schrijven in functie van persoonlijke en meer formele doeleinden. Verschillende tekstsoorten komen aan bod.

Wenk: Vertrekken van authentieke teksten zorgt ervoor dat opdrachten betekenisvol zijn voor de leerlingen. Teksten voor andere vakken bieden inspiratie. Vanuit receptie komen de leerlingen tot productie van teksten.

Wenk: Je geeft zo veel mogelijk schrijf- en spreekkansen. Je kan verschillende vaardigheden combineren. Ook literatuur biedt mogelijkheden om de leerlingen te laten spreken en schrijven.
Bij spreken differentieer je in functie van spreekdurf om de leerlingen te laten groeien in taalcompetentie.

Wenk: Je geeft leerlingen voldoende leerkansen door gefaseerd te werken zodat het eindproduct beter wordt. Zo kunnen leerlingen bijvoorbeeld elkaars doelpubliek vormen, samen inhouden verkennen en rekening houden met doelen en criteria. De nadruk ligt daarbij niet alleen op het product, maar ook op het proces. Je vraagt zeker ook aandacht voor helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid binnen de communicatie.

Wenk: Werken met **vaste tekststructuren** kan het spreken of schrijven ondersteunen.

Extra: In een studierichting die voorbereidt op hoger onderwijs is het goed om leerlingen voor te bereiden op het presenteren en schrijven van een paper. Voor leerlingen die daar onvoldoende op oefenden in de voorgaande schooljaren kan solliciteren een bijkomend doel zijn.

Extra: Effectieve visuele ondersteuning en presentatietools kunnen de mondelinge of schriftelijke boodschap versterken.

Extra: In functie van een communicatief doel kunnen leerlingen hun creativiteit inzetten. Dat kan bijvoorbeeld bij het ontwerpen van een affiche, een poster, een infografiek, een slogan, een flyer, een bericht op sociale media, een storyboard ...

LPD 5 De leerlingen nemen **doelgericht** deel aan mondelinge en schriftelijke **interactie** (**minimumvereisten**).

3de graad: III-Ned-a LPD 5

Duiding: Bij mondelinge interactie veronderstel je dat de leerlingen ook onvoorbereid aan een gesprek in een vertrouwde context kunnen deelnemen.

Wenk: Het is belangrijk om aandacht te besteden aan formele contexten, ook via online communicatie: (video)chat, sociale media, online vergaderen, solliciteren, een afspraak maken, een mondeling examen afleggen, verdediging voor een jury, later een stage- of mentorgesprek voeren in het kader van de verdere opleiding ...

Wenk: Je kan de leerlingen expliciet wijzen op het belang en het effect van non-verbale communicatie.

- Wenk: Je kan dit leerplandoel aanwenden om toe te werken naar een verbindende (waarneming, behoefte, gevoel, verzoek) en constructieve communicatiestijl waarbij leerlingen actief luisteren en ik-boodschappen formuleren.
- Wenk: [Beleefdheidsconventies](#) en het bewustzijn van culturele verschillen kunnen een plaats krijgen en zullen in het kader van onze diverse maatschappij belangrijker worden. Je kan een link leggen met de rubriek *Identiteit in diversiteit*.
- Wenk: Je kan de leerlingen een kritische houding laten aannemen, ook ten opzichte van hun eigen mening. Dat kan door hen verschillende perspectieven te laten innemen, feiten en meningen te laten onderscheiden, veralgemeningen en stereotyperingen te laten doorprikken ... Zo leren ze hun mening te onderbouwen of een standpunt in vraag te stellen. De leerlingen vergelijken soorten argumenten en de mogelijke impact of waarde ervan. Ze denken na over mogelijke tegenargumenten en reageren daar proactief op. Ze brengen zelf onderbouwde tegenargumenten aan en kunnen drogredenen herkennen.

4.2 Literatuur

Minimumdoelen basisvorming

LPD 6 De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van [literaire teksten](#).

3de graad: III-Ned-a LPD 7

Duiding: Dit leerplandoel focust op literatuurbeleving en interpretatie van literaire teksten en op het samenspel tussen waarnemen (lezen, luisteren, kijken), beleven en interpreteren.

Wenk: Je kan leerlingen laten kennismaken met verschillende soorten literaire teksten. Daag hen uit om op verschillende manieren hun leeservaring en hun interpretatie te verwerken. Dit leerplandoel beoogt noch zuiver tekstbegrip noch literaire analyse. De leerlingen kunnen wel met bepaalde elementen (zoals thema, stijlkenmerken, ruimte, tijd, personages, humor) van een literaire tekst argumenten leveren voor hun interpretatie. Je kan zowel korte als langere literaire teksten aanbieden: een fragment of een volledig verhaal, een gedicht of een roman, een liedtekst, een theatervoorstelling of een film(fragment).

Wenk: Beelden kunnen aanvullende informatie geven of de boodschap verduidelijken. Dat betekent leren kijken, met beelden leren omgaan en beelden leren lezen, begrijpen en interpreteren.

Wenk: Je kan de leerlingen leren om zich af te vragen waarom sommige aspecten van de tekst hen aanspreken, waarom ze zich identificeren met een bepaald personage, in welke zin ze gelijkaardige ervaringen al hebben meegemaakt, waarom de tekst een bepaalde emotionele reactie teweegbrengt, waarom de uitdruktingsvorm of stijl hen aanspreekt ... Ze leren nieuwe werelden kennen en verbreden zo hun blik op de wereld. Respectvolle confrontatie met elkaars mening kan een meerwaarde bieden en het empathisch vermogen stimuleren. De leerlingen zullen in dat proces misschien ook (nieuwe) normen en waarden (h)erkennen.

Wenk: Mogelijkheden waarbij de leerlingen hun beleving creatief verwerken: een gedicht

schrijven, slam poetry creëren, een liedtekst bewerken, een theaterfragment hertalen naar de eigen context, een beeldverhaal maken, een storyboard maken.

Extra: Leerlingen kunnen in interactie gaan met de auteur(s) van een werk, andere leerlingen, recensenten (via reactie op recensies), specialisten, bloggers, vloggers ... Het kan begrip stimuleren voor andere opvattingen en waarden en vraagt reflectie over de relativiteit van diverse denkkaders. Je kan de leerlingen in interactie laten gaan via woorden, beelden of artistieke uitdrukkingvormen.

4.3 Identiteit in diversiteit

Minimumdoelen basisvorming

LPD 7 De leerlingen illustreren het effect van taaluitingen, taalvariëteiten en talen op identiteitsvorming en sociale omgang.

3de graad: III-Ned-a LPD 9

Wenk: Je kan vertrekken van de observatie van taaluitingen waarmee leerlingen in contact komen. Dat gaat verder dan de vertrouwde contexten (bv. de thuissituatie, de sportclub, de jeugdbeweging). Ze bekijken ook taaluitingen binnen een breder maatschappelijk kader (bv. gesprekken in formele contexten, contacten met mensen uit een andere cultuur of sociale omgeving, berichtgeving via verschillende sociale media ...).

Wenk: Je kan leerlingen overeenkomsten en verschillen laten herkennen en benoemen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen en bespreken hoe miscommunicatie kan ontstaan of hoe iemand zijn taalgebruik kan aanpassen om doelgericht en vlotter te communiceren.

Wenk: Het inzicht in gelijkenissen en verschillen tussen talen ondersteunt leerlingen bij het leren van talen: de thuistaal of een andere vreemde taal kan een plaats krijgen bij het verwerven en gebruiken van het Standaardnederlands en van andere talen.

Wenk: Je kan leerlingen bewustmaken van de eigen meertaligheid en laten ontdekken in welke situatie ze een bepaalde taalvariëteit het best inzetten. Je kan de leerlingen bewustmaken van eigen en andermans ideeën of vooroordelen over tussentaal of dialecten.

Wenk: Effecten van non-verbale communicatie (de intonatie, de klemtoon, de zinsmelodie, de lichaamstaal, de gezichtsuitdrukking, het voorkomen) komen aan bod, want ze bepalen mee of en hoe de boodschap overkomt. De leerlingen leren welk effect non-verbale communicatie heeft en passen die kennis ook toe als ze zelf communiceren.
Je laat de leerlingen nagaan hoe ze eenzelfde boodschap op verschillende manieren kunnen brengen en wat het effect daarvan is op een ontvanger.

Wenk: Bij dit leerplandoel kan je taalgebruik observeren dat stereotypering in de hand werkt en nagaan hoe bijvoorbeeld filmmakers, stand-upcomedians, striptekenaars of geluidskunstenaars dat gebruiken om personages vorm te geven.

Wenk: Je kan werken met voorbeelden van concreet taalgebruik die exclusie of inclusie in de hand werken. Je kan selecteren uit jongerentaal, vaktaal, elitair taalgebruik,

regiolecten ...

Wenk: Je kan focussen op het belang van [taalregisters](#) en beleefdheidsconventies en het effect ervan benadrukken. Je helpt leerlingen om zich bewust te worden van de mogelijke effecten van bepaalde keuzes en laat hen verschillende taalregisters en beleefdheidsconventies gebruiken in verschillende communicatieve situaties. Zo leren leerlingen hun taalgebruik af te stemmen op een concreet communicatief doel, bijvoorbeeld imperatief of vriendelijk verzoek om iets gedaan te krijgen.

4.4 Taal, taalgebruik en taalsysteem

Minimumdoelen basisvorming

LPD 8 De leerlingen passen inzicht in [taalgebruik](#) toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

3de graad: III-Ned-a LPD 10

Wenk: Elementen die in de derde graad A-finaliteit aan bod komen, staan oranje, cursief gedrukt in de overzichtstabel.

Wenk: Het [communicatiemodel](#) kan de leerlingen ondersteunen bij keuzes die ze maken. Zich oriënteren op de communicatie is daarbij een belangrijke stap.

Wenk: Bij dit leerplandoel kan je aandacht hebben voor verbale en non-verbale communicatie, effecten van het non-verbale en het gebruik van visuele ondersteunende elementen. Je kan het onderscheid maken tussen fysieke en online communicatievormen (bijvoorbeeld videobellen, een webinar, een online vergadering).

Wenk: [Beleefdheidsconventies](#) en [registers](#) van formeel tot informeel komen aan bod. Je kan bovendien het onderscheid maken tussen schrijf- en spreektaal inclusief registers.

Wenk: Je kan focussen op het respecteren van conventies met betrekking tot tekstsoorten en teksttypes. Je kan bijvoorbeeld aandacht besteden aan de NBN-normen en aan netiquette.

Wenk: Bij de [vaste tekststructuren](#) werk je met een variatie, bijvoorbeeld de probleem-, de maatregel-, de evaluatie-, de handelings- en de onderzoeksstructuur. Je kiest het best de structuren (zowel receptief als productief) die leerlingen ook kunnen gebruiken binnen hun interessegebied.

Aan vaste structuren kan je de tekstverbanden koppelen die specifiek zijn voor een bepaalde structuur, bijvoorbeeld beschrijvend, chronologisch, middel-doelverband, oorzakelijk, redengevend, gevolgaanduidend, tegenstellend, toegevend, voordelen-nadelenverband, voorwaardelijk, opsommend, vergelijkend, toelichtend, samenvattend, concluderend.

LPD 9 De leerlingen passen inzicht in het [taalsysteem](#) toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

3de graad: III-Ned-a LPD 11

Duiding: Aspecten van het taalsysteem: klanken (fonologisch domein), woorden (morfologisch domein), zinnen (syntactisch domein), betekenissen (semantisch domein), spelling en interpunctie (orthografisch domein).

Wenk: Elementen die in de derde graad A-finaliteit aan bod komen, staan oranje, cursief gedrukt in de overzichtstabel.

Wenk: Je focust vooral op het communicatieve voordeel van de behandelde aspecten van het taalsysteem. Het gaat niet over een theoretische benadering, maar over het ondersteunen van de communicatie.

Wenk: Inzicht in een taalsysteem kan leerlingen ondersteunen bij het leren van talen: de eigen meertaligheid kan worden ingezet in functie van Standaardnederlands.

Wenk: Je kan het gebruik van meta-taal functioneel inzetten om de taalvaardigheid van de leerlingen te verbeteren. Het is niet de bedoeling dat de leerlingen de termen zelf gebruiken. Inzicht in de concepten is belangrijk in functie van receptieve en productieve toepassingen.

Wenk: Aspecten van het taalsysteem: klanken (fonologisch domein), woorden (morfologisch domein), zinnen (syntactisch domein), betekenissen (semantisch domein), spelling en interpunctie (orthografisch domein).

Extra: Je kan verschillende vormen van humor aanbieden, zoals ironie, sarcasme, cynisme, satire, woordspeling, overdrijving. De leerlingen leren met humor omgaan, zowel receptief als productief en kunnen die gepast interpreteren en inzetten.

LPD 10 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen (tekstkenmerken en minimumvereisten).

3de graad: III-Ned-a LPD 12

Duiding: Naast aandacht voor Standaardnederlands en voor het dagelijks taalgebruik van de leerling, besteed je ook aandacht aan specifieke taalregisters, zoals school- en vaktaal en aan frequente en laagfrequente woorden. Dat betekent ook gericht werken aan de verwerving en uitbreiding van taal.

Wenk: Samenwerken met andere vakken kan dit leerplandoel ondersteunen door bijvoorbeeld een tekst uit een ander vak aan te bieden, leerlingen te ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen ...

Wenk: Het is belangrijk dat leerlingen voldoende woordenschat beheersen om gesprekken te volgen, te begrijpen en die (nieuw)verworven woordenschat actief in te zetten. Ze leren variëren in hun woordkeuze. Ze maken meer weloverwogen keuzes in woord- en taalgebruik.

Wenk: Bij de woordleerstrategieën is dit een aandachtspunt: begrippen of concepten zijn geen onveranderlijke en enkelvoudige gegevens, zoals de betekenissen die in een woordenboek staan.

Wenk: Je kan inzetten op het verwerven van academisch taalgebruik door (pseudo)wetenschappelijke (luister)teksten aan te bieden voor receptie en de woordenschat te laten gebruiken in een spreekopdracht. Je kan de leerlingen ook stimuleren om te schrijven op een meer academisch niveau, bijvoorbeeld in een inleiding of een besluit van een gelezen tekst.

LPD 11 De leerlingen zetten **doelgericht** strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

3de graad: II-Ned-a LPD 13

Duiding: Het gaat over het inzetten van die strategieën die de leerlingen zelf nodig hebben voor de doelgerichte communicatie. Dat is niet noodzakelijk voor elke leerling dezelfde strategie.

Wenk: Strategieën bij de receptieve vaardigheden:

- met lees- en luisterdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- inhoud voorspellen;
- verbale en non-verbale communicatie en non-verbaal gedrag herkennen;
- effecten van non-verbaal gedrag en van **multimediale elementen** herkennen;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden en gedachtegang reconstrueren;
- lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- vragen stellen;
- tussentijds samenvatten;
- bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is;
- gepaste manier van lezen/luisteren inzetten: oriënterend, globaal, zoekend, intensief, kritisch of genietend lezen/luisteren;
- ...

Wenk: Strategieën om betekenissen te achterhalen via:

- de context (visuele en tekstuele);
- woorddelen;
- taalverwantschap;
- betekenisonderhandeling;
- talige hulpmiddelen bv. verklarend of vertaalwoordenboek, thuistaal inzetten, vertaalsoftware.

Wenk: Strategieën bij de productieve vaardigheden:

- met spreek- en schrijfdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- met de ontvanger rekening houden, bv. door het gepast inzetten van lichaamstaal;
- rekening houden met effecten van non-verbaal gedrag;
- visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- talige hulpmiddelen gebruiken, bv. spreek- en schrijfkaders, spreek- en schrijfplan, spellingcorrector, uitspraakhulpmiddelen, woordenboek;
- lay-out, tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken;
- eigen tekst nakijken;
- respecteren van conventies met betrekking tot tekstsoorten en teksttypes;
- ...

Wenk: Strategieën bijkomend bij de interactie:

- met de doelen van de interactie rekening houden;
- op wat de ander zegt of schrijft inspelen;

- de ander laten uitspreken;
- op een gepaste manier het woord vragen of nemen;
- elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten;
- het register op de ontvanger afstemmen;
- taalgebruik aan de ontvanger aanpassen;
- vragen om hulp of opheldering zoals trager spreken, herhalen of om herhaling vragen, herformuleren, doorvragen en zelf hulp of opheldering bieden;
- actieve luisterhouding aannemen;
- creatief denken;
- zich inleven;
- ...

Wenk: De leerlingen zetten strategieën in als de communicatie het doel of de doelgroep dreigt niet te bereiken. Het gaat dan bv. om deze strategieën:

- zinnen herlezen;
- achtergrondruis uitschakelen;
- om herhaling vragen, zich afzonderen;
- een talig hulpmiddel gebruiken;
- de communicatie uitstellen naar een later moment;
- een woord uitleggen;
- ...

5 Lexicon en pop-ups

5.1 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Argumentatieve teksten

In argumentatieve teksten voert de schrijver of de spreker argumenten aan ter ondersteuning van een stelling of standpunt, bv. betoog.

Beleefdheidsconventies

Beleefdheidsconventies zijn alle (impliciete) afspraken die horen bij het taalgebruik in bepaalde contexten. Daaronder kunnen vallen: het gepaste stemvolume gebruiken, op een geschikt moment het woord nemen, interesse tonen in wat gezegd wordt ...

Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid is de mate van eerlijkheid en geloofwaardigheid van een tekst. Cruciaal voor de beoordeling van een tekst op betrouwbaarheid is de mogelijkheid om te kunnen controleren waar de tekst en de informatie in de tekst vandaan komen (wat is de bron? Wie is de auteur? Wat is het doel van de tekst? Wanneer kwam de tekst tot stand?).

Bruikbaarheid

Bruikbaarheid is de mate van geschiktheid van de tekst voor een bepaald doel of publiek.

Communicatiemodel

Het communicatiemodel kan worden gebruikt om elke communicatiesituatie te analyseren, een taalhandeling voor te bereiden, te begrijpen en te evalueren. Bij het communicatiemodel gebruik je negen vragen: Wie is de zender? Wat is de boodschap? Waarover gaat de boodschap? Wat is de relatie van de boodschap tot de werkelijkheid? Wie is de ontvanger? Wat is de bedoeling van de communicatie? Hoe wordt er gecommuniceerd? In welke context (of situatie) wordt er gecommuniceerd? Wat is het kanaal? Wat is het effect?

Correctheid

Correctheid is de mate waarin de tekst vrij is van fouten. Het gaat daarbij in eerste instantie om de inhoud van de tekst: is wat in de tekst staat feitelijk juist? Maar het kan bijvoorbeeld ook gaan om morele, sociale, politieke, taalkundige ... correctheid.

Doelgericht

Doelgericht slaat op het feit dat de taalgebruiker via het begrijpen of het produceren van talige boodschappen bepaalde doelen probeert te bereiken. Om geslaagd te communiceren houdt hij rekening met de communicatieve situatie. De verwerking van de tekst (receptief) en de kwaliteit van de tekst (productief) worden afgemeten aan de mate waarin het doel vlot, succesvol en gepast is bereikt. Dat gebeurt bij voorkeur in betekenisvolle, authentieke of semi-authentieke situaties.

Frequente woorden

Frequente woorden zijn woorden die op heel regelmatige basis in de dagelijkse omgang worden gebruikt. Minder frequente woorden zijn woorden die af en toe worden gebruikt en waarvan het abstractieniveau doorgaans hoger ligt.

Hoofdgedachte

De hoofdgedachte is het belangrijkste wat over het onderwerp gezegd wordt. Het is met andere woorden de centrale boodschap die de spreker of schrijver probeert over te brengen en die je in één of twee zinnen kan weergeven.

Hoofdpunten

De hoofdpunten zijn alle inhoudelijke elementen die ondersteunend zijn voor de hoofdgedachte.

Informatiedichtheid

Informatiedichtheid is de hoeveelheid informatie die een bepaalde tekst bevat in verhouding tot de lengte van de tekst: een tekst waarin de informatie heel compact wordt aangeboden, heeft een hogere informatiedichtheid dan een lange tekst met diezelfde informatie.

Informatieve teksten

In informatieve teksten wordt voornamelijk feitelijke informatie meegedeeld, bv. krantenbericht.

Interactie

Interactie is een vorm van directe communicatie waarbij er een onmiddellijke wisselwerking mogelijk is, met een zekere mate van onvoorspelbaarheid en spontaneïteit.

Literaire teksten

Schriftelijke of mondelinge teksten die een esthetische waarde hebben en die vaak een emotioneel effect bij de ontvanger beogen. Literaire teksten dienen in brede zin te worden geïnterpreteerd. Het kan zowel over cartoon, graphic novel, lied(tekst), film(tekst), brief, essay, slam poetry, autobiografie, roman ... als over mengvormen gaan.

Multimediale elementen

Multimediale elementen of multimediale vormgeving is de manier waarop een (literaire) tekst is bewerkt tot beeld, geluid of animatie.

Narratieve teksten

Narratieve teksten zijn verhalende teksten, bv. reisverhaal.

Onderwerp van een tekst

Het onderwerp van een tekst geeft in één of enkele woorden weer waarover de tekst gaat.

Opiniërende teksten

Opiniërende teksten zijn teksten waarin de schrijver of spreker een mening of standpunt geeft, bv. review.

Persuasieve teksten

Persuasieve teksten hebben tot doel de lezer of luisteraar te overtuigen van een mening, boodschap, standpunt om daarmee zijn gedachten te beïnvloeden, bv. reclameboodschap.

Prescriptieve teksten

Persuasieve teksten hebben tot doel het handelen van de ontvanger te sturen, bv. Recept.

(Taal)register

Het betreft taalgebruik dat gebonden is aan een bepaalde situatie waarbij zowel lexicale als syntactische elementen aan bod komen.

Rijke teksten

Rijke teksten zijn authentieke teksten, goed geschreven teksten waarin een auteur zijn volle taalpotentieel benut. Ze zijn niet aangepast aan onderwijsdoeleinden. Rijke teksten komen voor in diverse bronnen (boeken, tijdschriften, kranten ...). Je herkent ze aan gevarieerd taalgebruik en woordenschat.

Schooltaal(woord)

Een schooltaalwoord is een woord dat specifiek in onderwijsleersituaties wordt gebruikt. Daarbij gaat het zowel om vakbegrippen (vaktaalwoorden) als om meer algemene abstracte begrippen.

Tekststructuur

De tekststructuur is de opbouw van de tekst (inleiding, midden, slot, illustratie en (tussen)titels, opsommingstekens, witregel ...).

Vaste tekststructuur

De vaste tekststructuur is de vaste structuur die teksten krijgen, naast de structuur van inleiding, midden en slot. Die vaste structuur geeft een antwoord op specifieke vragen. Bv. onderzoeksstructuur, maatregelstructuur, probleemstructuur

5.2 Pop-ups

Kenmerken - Teksten receptieve vaardigheden

Teksten
Grote variatie aan tekstsoorten
Onderwerp
Concrete tot algemene inhoud
Structuur/samenhang
Complexe structuur
Herkenbare samenhang
Langere, complexere zinnen
Uiterlijk kenmerk (bijkomend mondelinge receptie)
Normaal spreektempo
Informatiedichtheid
Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
Woordenschat
Frequente en laagfrequente woorden
Figuurlijk taalgebruik
Standaardnederlands en andere taalvariëteiten

(Minimum)vereisten - Teksten productieve vaardigheden

Teksten
Grote variatie aan tekstsoorten
Onderwerp
Concrete tot algemene inhoud
Uiterlijke kenmerken
Gepaste lay-out
Verzorgd taalgebruik/taalvariëteit
Standaardnederlands, met aandacht voor uitspraak, intonatie, spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
Gepast register
Gepaste lichaamstaal
Structuur/samenhang
Herkenbare tekstopbouw
Gepaste tekststructuur
Vaste tekststructuren
Herkenbare tekstverbanden

Bijkomend voor schriftelijke productie
Tekstopbouwende elementen
Informatiedichtheid
Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
Woordenschat
Frequente en laagfrequente woorden
Figuurlijk taalgebruik
Ondersteuning
Met behulp van ondersteunende middelen

Minimumvereiste samenvatting

Structuur/Samenhang
Herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw

Woordenschat – tekstkenmerken en minimumvereisten

Woordenschat - receptie
Frequente en laagfrequente woorden
Figuurlijk taalgebruik
Standaardnederlands en andere taalvariëteiten
Woordenschat - productie
Frequente en laagfrequente woorden
Figuurlijk taalgebruik
Standaardnederlands

Taalgebruik

Oranje cursief: derde graad A-finaliteit

Taalbeschouwing - Inzicht in deze concepten		
Tekstueel domein teksten	<i>tekstopbouwende elementen</i>	<i>titel</i> <i>tussentitel</i> <i>alineea</i>
	<i>tekststructuur</i>	<i>inleiding</i> <i>midden</i> <i>slot</i>
	vaste tekststructuren	
	<i>structuuraanduiders</i>	<i>signaalwoorden</i> <i>verwijswoorden</i>

	<i>tekstverbanden</i>	<i>talige elementen om tekstverbanden aan te duiden</i>
	tekstsoorten	informatief prescriptief narratief opiniërend persuasief argumentatief
	status van uitspraken: elementen van argumentatie	<i>feit</i> <i>mening</i> stelling <i>standpunt</i> <i>argument</i> <i>tegenargument</i> <i>conclusie</i> drogreden
	effecten van multimediale elementen	
communicatiemodel	<i>zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel, effect, ruis</i>	

Taalsysteem

Oranje cursief: derde graad A-finaliteit

Taalsysteem - Inzicht in deze concepten		
Fonologisch domein klanken en klankcombinaties	klanken	<i>onderscheid klank- en schriftbeeld</i>
Morfologisch domein woorden: woordvorming en woordsoorten	<i>meervoud, enkelvoud</i> <i>verkleinwoord</i> <i>stam</i> <i>uitgang</i> verbuiging vervoeging tussenklink	
	<i>zelfstandig naamwoord</i>	
	bijvoeglijk naamwoord	
	<i>werkwoord</i> <i>werkwoordstijden</i>	<i>uitdrukken van verleden, heden en toekomst</i>
	voornaamwoord	persoonlijk betrekkelijk
	<i>lidwoord</i>	
	voegwoord	
Syntactisch domein zinnen: zinssoorten en zinsdelen	<i>zin</i>	<i>congruentie tussen onderwerp en persoonsvorm</i>
	zinsdeel	
	zinssoorten	ontkennende zin bevestigende zin mededelende zin vragende zin bevelende zin uitroepende zin actieve zin

Taalsysteem - Inzicht in deze concepten		
		passieve zin enkelvoudige zin samengestelde zin: ondergeschikte en nevenschiktelijke zinnen
	woordvolgorde	bijzin inversie
	voorwerp	lijdend voorwerp meewerkend voorwerp handelend voorwerp
Semantisch domein betekenissen en betekenisrelaties	synoniem antoniem <i>letterlijk en figuurlijk</i> <i>beeldspraak</i>	
	vormen van humor	<i>ironie</i>
	<i>gevoelswaarde van woorden</i>	eufemisme dysfemisme
	herkomst van woorden	
Orthografisch domein toepassen van spelling en spellingvormen: belang, functie, gebruik, regels en strategieën van spelling	toepassen van spelling	spelling van in te zetten woorden
Interpunctie - leestekens	<i>interpunctietekens</i>	<i>punt</i> <i>komma</i> <i>vraagteken</i> <i>uitroepeteken</i> <i>dubbele punt</i> <i>spatie</i> <i>aanhalingstekens</i>

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	

Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom
-----------	----------------	-----------------------------

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de minimumdoelen van de basisvorming (MD) realiseren.

Leerplandoel	Minimumdoelen basisvorming
1	MD 02.01
2	MD 02.03
3	MD 02.05
4	MD 02.06
5	MD 02.07
6	MD 02.13
7	MD 02.12
8	MD 02.11
9	MD 02.10
10	MD 02.09
11	MD 02.08

8.2 Minimumdoelen basisvorming

02.01 De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

Tekstkenmerken voor receptie:

- Complexe structuur
- Herkenbare samenhang
- Standaardnederlands en andere taalvariëteiten
- Frequentie en laagfrequente woorden
- Figuurlijk taalgebruik
- Concrete tot algemene inhoud
- Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
- Langere, complexere zinnen
- Grote variatie aan tekstsoorten

Bijkomend voor mondelinge receptie:

- Normaal spreektempo

- 02.03 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.
Tekstkenmerken voor receptie
- 02.05 De leerlingen vatten doelgericht een geschreven tekst schriftelijk samen.
Tekstkenmerken voor schriftelijke receptie
Minimumvereisten van de geproduceerde tekst:
Herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw
- 02.06 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.
Minimumvereisten voor productie:
- Herkenbare tekstopbouw
 - Gepaste tekststructuur; vaste tekststructuren
 - Herkenbare tekstverbanden
 - Frequentie en laagfrequente woorden
 - Figuurlijk taalgebruik
 - Gepast register
 - Concrete tot algemene inhoud
 - Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
 - Grote variatie aan tekstsoorten
- Bijkomend voor schriftelijke productie:
- Tekstopbouwende elementen
 - Gepaste lay-out
 - Standaardnederlands met aandacht voor spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- Bijkomend voor mondelinge productie:
- Gepaste lichaamstaal
 - Standaardnederlands met aandacht voor uitspraak, intonatie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- Met behulp van ondersteunende middelen
- 02.07 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.
Tekstkenmerken voor receptie
Minimumvereisten voor productie
- 02.08 De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.
Voetnoot:
Het minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere minimumdoelen binnen sleutelcompetentie 2.
Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
- 02.09 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
Tekstkenmerken voor receptie
Minimumvereisten voor productie
- 02.10 De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
Onderliggende (kennis)elementen:
- Woordvorming: tussenklank, verbuiging, vervoeging
 - Woordsoorten: betrekkelijk voornaamwoord

- Betekenisrelaties: antoniem
- Herkomst van woorden
- Gevoelswaarde van woorden: eufemisme en dysfemisme
- Vormen van humor
- Zinsdelen: handelend voorwerp
- Woordvolgorde: bijzin, inversie
- Zinsoorten: ondergeschikte en nevenschikte zinnen, actieve en passieve zinnen
- Spelling van in te zetten woorden

02.11 De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Onderliggende (kennis)elementen:

- Vaste tekststructuren
- Talige elementen om tekstverbanden uit te drukken
- Communicatiemodel: effect, ruis
- Effecten van multimediale elementen
- Argumentatieve teksten met inbegrip van: stelling, tegenargument, drogreden

02.12 De leerlingen illustreren het effect van taaluitingen, taalvariëteiten en talen op identiteitsvorming en sociale omgang.

02.13 De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.

Voetnoot:

Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	7
2.1	Beginsituatie	7
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Nederlands en het vormingsconcept.....	7
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw.....	9
3.4	Beginsituatie	9
3.5	Aandachtspunten.....	9
3.6	Leerplanpagina.....	11
4	Leerplandoelen	11
4.1	Communicatie en informatie	11
4.2	Literatuur	14
4.3	Identiteit in diversiteit.....	15
4.4	Taal, taalgebruik en taalsysteem	16
5	Lexicon en pop-ups	19
5.1	Lexicon	19
5.2	Pop-ups	22
6	Basisuitrusting	25
7	Glossarium.....	25
8	Concordantie	27
8.1	Concordantietabel.....	27
8.2	Minimumdoelen.....	27